

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky

**Výstupné vzdelávacie štandardy s exemplifikačnými úlohami povinného učiva ochrany
človeka a prírody pre stredné školy**

**Schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky dňa 22.9.2005 pod číslom CD-2005-
13015/28607-24:092 ako vzdelávacie štandardy pre stredné školy s účinnosťou od
1.októbra 2005**

2005

Vzdelávacie štandardy vypracovali : doc.PhDr. Alexander Melicher, PhD.
Mgr. Ján Slezák, PhD.

Vzdelávacie štandardy posúdili : PhDr. Štefan Švajda, CSc.
Mgr. Dušan Brúder

Úvod

Povinnou súčasťou výchovy a vzdelávania žiakov stredných škôl v Slovenskej republike je učivo "Ochrana človeka a prírody", ktoré integruje postoje, vedomosti a zručnosti žiakov zamerané na ochranu vlastného zdravia, na pomoc pri zachovaní zdravia iných spoluobčanov a aktívnu účasť na ochrane prírody v mieste pôsobenia. V nadväznosti na získané vedomosti a zručnosti v tejto oblasti zo základnej školy, poskytuje žiakom potrebné teoretické a praktické poznatky na zvládnutie situácií, ktoré môžu nastať vznikom nepredvídaných skutočností a ktoré ohrozujú človeka a okolité prostredie.

Obsah učiva sa realizuje vo **vybraných predmetoch** učebného plánu škôl. Jeho integrácia a rozširovanie sa uskutočňuje v ďalších povinných organizačných formách vyučovania: v **účelových cvičeniach** a v samostatnom **kurze na ochranu človeka a prírody**.

Hodnotenie vedomostí a zručností žiakov z učiva nie je unifikované a nie je predpísaná ani ich klasifikácia. Zjednotenie požiadaviek na výkony žiakov preto predstavujú vzdelávacie štandardy. Štandardy pre stredné školy patria k základným pedagogickým dokumentom, ktoré sa spolu s ostatnými dokumentmi projektu ochrany človeka a prírody používajú na riadenie pedagogického procesu. Nadväzujú na učebné osnovy, v ktorých je vymedzený obsah základného učiva v tematických celkoch, ktoré tvorí **obsahový štandard**. **Výkonový štandard**, ktorý konkretizuje požiadavky na žiakov je súčasťou tohto dokumentu. Štandard má slúžiť učiteľom ale aj vedeniu školy, inšpekčným orgánom prípadne rodičom na monitorovanie vedomostí a zručností z predpísaného učiva a ako východiskový materiál na zisťovanie rozsahu a hĺbky osvojenia základného učiva. Z funkcie štandardov teda vyplýva, že do okruhu ich užívateľov budú patriť najmä tvorcovia didaktických testov, riadiaci a vedúci pracovníci, kontrolné orgány a samotní učitelia. Dostupné musia byť aj rodičom, žiakom a širokej verejnosti.

Požadované štandardy sú cieľové, t.j. výstupné, určené pre žiakov záverečného ročníka. V zmysle kvantitatívnom sa jedná o minimum vedomostí a zručností. Ich hodnotenie je v kategóriách **splnil - nesplnil**. Za splnený štandard pre určitú skupinu žiakov (triedu záverečného ročníka) sa považuje výsledok splnenia požiadaviek u 75 % žiakov v danom tematickom celku. Uvedené štandardy prezentujú spôsob použitia a možno ich využívať aj alternatívne podľa prebratého učiva. Ich overovanie by sa malo realizovať najmä na záver štvrtého účelového cvičenia a pred ukončením kurzu ochrany človeka a prírody.

Tematický celok: Riešenie mimoriadnych udalostí – civilná ochrana

Obsah: Tematický celok je zameraný na poznatky o opatreniach školy v rámci komplexného záchranného systému civilnej ochrany, spôsobe vyhlasovania varovných signálov a dohovorených znamení, používaní prostriedkov individuálnej ochrany a kolektívnej ochrany obyvateľstva. Obsahuje aj súbor nevyhnutných zručností a návykov na sebaochranu žiakov a ich vzájomnú pomoc pri vzniku mimoriadnych situácií.

Téma:

1. Opatrenia školy v prípade mimoriadnych situácií

a) vedomosti

- 1.1 Vysvetlite pojmy *mimoriadna situácia* a *mimoriadna udalosť*
- 1.2 Objasnite pojmy civilnej ochrany *ukrytie* a *evakuácia*.
- 1.3 Uveďte, akým spôsobom sa žiaci dozvedia o evakuácii?
- 1.4 Ktoré sú nevyhnutné opatrenia pri úniku nebezpečných látok?
- 1.5 Vymenujte varovné signály *všeobecné ohrozenie* a *vzdušný poplach*.
- 1.6 Aký signál znamená ukončenie ohrozenia?

2. Požiarna ochrana

a) vedomosti

- 2.1 Ktoré zápalné bojové prostriedky poznáte?
- 2.2 Aký je postup pri hasení požiarov týmito prostriedkami?
- 2.3 Čo sú to požiarne poplachové smernice a aký majú obsah na vašej škole?
- 2.4 Vymenujte improvizované hasiace prostriedky a uveďte príklady ručných hasiacich prístrojov.

3. Ochrana pred účinkami zbraní hromadného ničenia

a) vedomosti

- 3.1 Vymenujte druhy zbraní hromadného ničenia.
- 3.2 Aké sú druhy jadrových zbraní a ako sa určuje ich kaliber?
- 3.3 Ako sa chránime pred účinkami prenikavej radiácie a svetelným žiarením?
- 3.4 Ako delíme otravné látky podľa škodlivých účinkov?
- 3.5 Ako sa chránime pred účinkami otravných látok?

Tematický celok: Zdravotnícka príprava

Obsah: Kvalita poskytnutia prvej pomoci pri poraneniach a iných príčinách náhle poruchy zdravia súvisí s úrovňou vedomostí a zručností osoby, ktorá ju poskytuje. Od nej závisí často

aj miera utrpenia postihnutého a trvanie liečby. Preto je obsah zdravotníckej prípravy žiakov stredných škôl zameraný najmä na prehĺbenie vedomostí a zdokonalenie zručností v jej poskytovaní. Jedná sa o všeobecné zásady prvej pomoci, prístup k zranenému, poradie naliehavosti ošetrovania pri skupinových nešťastiach, stavy náhlych porúch dýchania, zásady a spôsoby umelého dýchania, ošetrovanie poranených končatín, masáž srdca a protišokové opatrenia. V tomto tematickom celku sa preberá aj problematika poskytovania prvej pomoci pri otravách hubami, alkoholom a drogami. Žiaci získavajú poznatky aj o odsune zranených osôb a technike použitia zdravotníckych prostriedkov prenášania zranených.

Téma:

1. Všeobecné zásady prvej pomoci

a) vedomosti

1.1 Popíšte, ako by ste organizovali poskytnutie prvej pomoci pri poranení viacerých osôb?

1.2 Ako rozdeľujeme prvú pomoc a aké zásady treba dodržiavať pri jej poskytovaní?

2. Bezvedomie, porucha a zastavenie dýchania a zastavenie srdcovej činnosti

a) vedomosti

2.1 Ako poznáme stav, kedy človek nedýcha?

2.2 Popíšte postup prvej pomoci osobám, ktoré majú zastavené dýchanie.

2.3 Ako poskytujeme prvú pomoc osobám v bezvedomí, ktoré dostatočne dýchajú?

b) zručnosti

2.4 Ukážte, ako ukladáme postihnutého do stabilizovanej polohy?

2.5 Vykonaajte správne umelé dýchanie a nepriamu masáž srdca na modeli (Resusci Anne)

3. Krvácanie a šok

a) vedomosti

3.1 Ako najrýchlejšie zastavíme krvácanie z veľkých tepien?

3.2 Aké sú príznaky vnútorného krvácania?

3.3 Popíšte hlavné príčiny šoku.

b) zručnosti

3.4 Ošetríte "zranenú" tepnu tlakovým obvazom.

3.5 Vykonaajte autotransfúziu zraneného.

4. Prvá pomoc pri poruchách pohybovej sústavy

a) vedomosti

4.1 Popíšte postup pri ošetrovaní podvrtnutia.

4.2 Ako poskytujeme prvú pomoc pri otvorených zlomeninách?

4.3 Čo je improvizácia pri znehybnení?

b) zručnosti

4.4 Vykonajte správne znehybnenie končatiny pomocou Kramerovej dlahy.

4.5 Vykonajte správne znehybnenie hornej končatiny veľkým závesom pomocou trojrohej šatky.

5. Ochrana pred nákazlivými chorobami, prvá pomoc pri otravách vedomosti

5.1 Vymenujte alimentárne infekčné ochorenia.

5.2 Ako sa prejavuje ochorenie na besnotu a na tetanus?

5.3 Aké sú zásady ochrany ľudí pred nákazami?

5.4 Ako sa poskytuje prvá pomoc pri otravách?

5.5 Ako postupujeme pri podozrení na otravu alkoholom, drogami a žieravinami?

5.6 Aké sú príznaky otravy bojovými otravnými látkami a ako poskytujeme prvú pomoc pri ich užití?

6. Transport zranených

a) vedomosti

6.1 Aké zásady platia pre transport zranených na nosidlách?

6.2 Uved'te príklady improvizovaných nosidiel.

b) zručnosti

6.3 Ukážte, aká je správna poloha zranenej osoby na hrudníku a v bezvedomí pri transporte.

6.4 Ukážte polohu pri poranení brucha a pri šoku počas transportu.

Tematický celok: Pohyb a pobyt v prírode a ochrana prírody

Obsah: Tematický celok obsahuje súbor poznatkov o orientácii človeka v prírode, o zásadách bezpečného pobytu v prírode a činnostiach zameraných na jej ochranu. Topografia patrí medzi teoreticky aj prakticky najnáročnejším oblastiam učiva a vyžaduje osvojenie viacerých úkonov na jej ovládanie. Pobyt v prírode je učivo, ktoré sa preberá v telesnej výchove v tematickom celku turistiky. Jeho praktická aplikácia je v účelových cvičeniach školy a kurze ochrany človeka a prírody. Teoretické vedomosti o ochrane prírody získajú žiaci najmä v učive biológie a v praxi ho spoznávajú v tomto tematickom celku.

Téma:

1. Pohyb v prírode – topografia

a) vedomosti

1.1 Zistite pomocou vrstevnice na mape nadmorskú výšku určeného stanovišťa.

1.2 Odmerajte vzdialenosť medzi dvoma danými bodmi na mape.

1.3 Čo je azimut a ako ho meriame?

b) zručnosti

- 1.4 Orientujte mapu pomocou buzoly.
- 1.5 Určite stanovište svojej školy na mape.
- 1.6 Určite hlavné a vedľajšie svetové strany pomocou buzoly.
- 1.7 Urobte jednoduchý náčrt z okolia školy.

2. Pobyť v prírode a ochrana prírody

a) vedomosti

- 2.1 Aké podmienky musíme rešpektovať pri výbere miesta pre stanový tábor?
- 2.2 Ktoré podmienky musia byť dodržané pri budovaní ohniska v prírode ?
- 2.3 Čo je to NATURA 2000 ?
- 2.4 Ktorý deň bol vyhlásený za Svetový deň životného prostredia?
- 2.5 Vymenujte dve mimovládne organizácie v SR, ktoré majú vo svojej náplni ochranu prírody a životného prostredia.
- 2.6 Najvýznamnejšou kategóriou chránených území na Slovensku sú národné parky. Z deviatich vymenujte najmenej tri.
- 2.7 Prvý národný park na svete bol vyhlásený 1.3.1872 na území USA. Ako sa volá tento park?
- 2.8 Vymenujte tri základné zložky všeobecnej ochrany prírody.

Tematický celok: Dopravná výchova

Obsah: Žiaci stredných škôl sú účastníkmi cestnej premávky, spolujazdcami motorových vozidiel a niektorí z nich sa stávajú aj držiteľmi vodičských oprávnení. V tematickom celku dopravná výchova sa oboznamujú s pravidlami správania sa v cestnej premávke z pozície chodcov, spolujazdcov ale aj vodičov. Preto k štandardu vedomostí z uvedenej problematiky patria témy: preprava osôb a nákladu, povinnosti chodcov a cyklistov, dopravné značky a zariadenia, oprávnenia na vedenie motorových vozidiel a výcviku žiadateľov týchto oprávnení.

Téma:

1. Preprava osôb a nákladu

a) vedomosti

- 1.1 Ako sa musia správať cestujúci vozidlom verejnej hromadnej dopravy?
- 1.2. Aké povinnosti sa vzťahujú na osoby prepravované v ložnom priestore nákladného automobilu a nákladného prívesu traktora?
- 1.3. Ako musí byť zabezpečený náklad pri preprave motorovým vozidlom?

2. Chodci, útvary chodcov jazda na bicykli

a) vedomosti

- 2.1 Aké sú základné povinnosti chodcov?
- 2.2 Ako sa smie správať osoba pohybujúca sa na chodníku pomocou kolieskových korčúl, lyží, bicykla a pod.?
- 2.3 Na ktorej strane chodníka sa smie pohybovať organizovaný útvar chodcov v dvojstupe?

2.4 Aké sú povinnosti cyklistov počas jazdy na bicykli?

3. Dopravné značky a dopravné zariadenia

a) vedomosti

3.1 Podľa predlohy popíšte význam troch dopravných značiek: výstražných, zákazových, príkazových a informatívnych.

4. Oprávnenia na vedenie motorových vozidiel, výcvik žiadateľov o oprávnenie

a) vedomosti

4.1 Aké podmienky musí spĺňať uchádzač o výcvik vodičov?

4.2 Kto môže získať vodičské oprávnenie?

4.3 Aký vek musí dosiahnuť žiadateľ o vodičské oprávnenie skupiny vozidiel "M" (malé motocykle o obsahu valcov do 50 cm³)?